

O HAGIOGRAFIJI I NJEZINOJ ISTRAŽIVAČICI

Radoslav KATIČIĆ, Zagreb-Beč

Hagiografija tvori u svem korpusu književnih tekstova jasno obilježenu i izdvojenju cjelinu. U vremenu se proteže od kršćanske antike do naših dana i svojim istraživačima postavlja specifične zadatke, osobito zahtjevne. Sadržaji su joj životi svetaca i martiriji mučenika. Njezini spisi polaze od povijesnih zapamćenja, te su kao takvi kadikad vrijedna povijesna vrela, pa i dragocjena, a kadikad su i čista legendarna fikcija, što ju u krajnjim slučajevima približava bajci. No bez obzira na sve to, hagiografija u svojoj cjelini tvori poseban književni rod pripovjedačke proze s jasno utvrdivim ustrojstvom pri oblikovanju sadržaja i njemu primjerenoga izraza. Hagiografija je uz to i vrlo raširena, od liturgije i časoslova, pa do pobožnoga poučnog pučkoga štiva. A valjano se može spoznajno obuhvatiti samo kao cjelina.

I u hrvatskoj književnosti hagiografija je snažno zastupljena, od prvih početaka sve do danas. Tek se u novo vrijeme iz lako shvatljivih razloga ne ubraja u književnost, jer kao pobožno pučko štivo ne pripada onomu što doživljavamo kao beletristiku. U kasnoj antiki i srednjovjekovlju ona je, međutim, nezaobilazan dio književnoga korpusa koji posreduje bitne sadržaje i doživljajne svjetove.

Naša svečarica, Ivanka Petrović, neumornim je i vrlo kvalitetnim radom stekla neprolazne zasluge istraživanjem upravo toga razdoblja hrvatske hagiografije. Hoteći istaknuti te njezine zasluge i njihovu važnost za proučavanje cjeline hrvatske književnosti i kulture pridružujemo se prijateljima, kolegama i svim čestitarima o njezinu jubileju ovim pokušajem da s motrišta širega sintetičkog pogleda na to područje makar i samo letimično osvjetlimo domete, važnost i veliku zahtjevnost njezinih podrobnih istraživanja. I da time izrekemo svoju zahvalnost za njih.

U hagiografiji se još više nego drugdje pokazuje dvojezičnost hrvatske književnosti i kulture. Ona je u nas već od prvih početaka u 9. stoljeću pisana na latinskom i na crkvenoslavenskom jeziku i tako je ušla u brevijare i drugu liturgijsku književnost, koja nije manje književnost samo zato što se s našega gledišta nikako ne može ubrojiti u beletristiku. Ti njezini tekstovi u nekim slučajevima po ishodištu svoje predaje pripadaju i kasnoj antiki. U hrvatsku glagoljašku književnost, proizašlu iz ćirilometodske škole, prijevodi su tih tekstova počeli ulaziti vrlo rano jer su bili vezani za kult crkava što su poslije 928. onda i pripale dalmatinsko-hrvatskoj metropoliji, a bili su vezani i uz mučeničke moći koje su se ondje čuvale i poštivale. Povijest tih hagiografskih tekstova ne može se stoga istraživati i iznositi u okviru samo jedne filologije. A razvoj i ustanovljivanje te dvojezične hagiografske tradicije nama su posvjedočeni samo mnogo mlađim tekstovima, što otvara mnoga pitanja i ostavlja brojne nesigurnosti. Slavenske verzije tih hagiografskih tekstova došle su do nas na svim trima pismima: glagoljici, ćirilici i latinici, na crkvenoslavenskom i na hrvatskom narodnom jeziku. U igru tu u mlade doba ulaze još i talijanske, njemačke i mađarske verzije. Da bi se takav predmet cjelovito obuhvatio, potrebno je široko razgranato znanje bez kojega je nemoguće provesti podrobna istraživanja bez kakvih se na tom polju ne može doći do valjano utemeljenih rezultata. Ivanka Petrović je upravo tu pokazala majstorstvo i ulijeva iskreno poštovanje suverenosti kojom se kreće po takvu području.

Ona ga je i jako proširila, uključujući tekstovne predaje koje prije nje u našoj filologiji nisu pobuđivale pozornost i koje su ostajale izvan krugozora naših filologa. Time je, koliko god toga širi stručni krugovi možda i nisu potpuno svjesni, znatno proširila opseg hrvatskoga književnog korpusa, proširila i vidokrug pogleda na stare i najstarije književne veze jer se hagiografija ne može razumjeti i opisati ostajući u okvirima samo jedne nacionalne filologije.

Svemu tomu Ivanka je Petrović rezultatima svojih istraživanja dala temeljan i vrlo sadržajan prinos. To je bitno obogaćenje našega znanja, a ujedno i velik izazov. Jer sve to novo do čega je ona prodrila treba smisleno uvrstiti u naš filološki i kulturni krugozor, prikazati diskurzivno i čitateljima pristupačno, i funkcionalno ugraditi u šira književna i kulturnopovijesna istraživanja.

Svojim neumornim radom i objavljenim rezultatima Ivanka Petrović nas je doista obogatila. O njezinu jubileju hoću reći – tako da se ne može prečuti: hvala joj!

Autor: Radoslav Katičić

Razred za filološke znanosti

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Zrinski trg 11

HR-10000 Zagreb

Institut für Slawistik der Universität Wien

Spitalgasse 2-4, Hof 3

A-1090 Wien